

РЕЦЕНЗИЯ

**за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
в област на висшето образование 3 Социални, правни и стопански науки,
професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма
„Икономика и управление (индустрия)“**

1. Обща информация.

Изготвил рецензията: проф. д-р Юлия Йоргова-Форд, професионално направление 3.7. Администрация и управление, преподавател в Центъра по икономически и управленски науки при Бургаския свободен университет – гр. Бургас

Основание за рецензията: Заповед № УМО 129/26.06.2019г. на Ректора на Бургаския свободен университет относно разкриване на процедура за защита на дисертационен труд на докторант на самостоятелна подготовка Виляна Янкова Русева и решение на Научното жури за избор на председател, определяне на рецензенти и възлагане на изготвяне на становища от 27.06.2019 г.

При написване на рецензията са анализирани и оценени предоставените от кандидата материали относно тяхното съдържание и съответствието им с нормативните изисквания на Закона за развитието на академичния състав в РБ и правилника за прилагането му, както и Правилника за развитието на академичния състав в Бургаския свободен университет.

Автор на дисертационния труд: Виляна Янкова Русева

Научни ръководители: проф. д-р Милен Балтов, Бургаски свободен университет и доц. д-р Златина Караджова, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

Тема на дисертационния труд: Развитие на ноу-хау чрез консултиране и обучение (примерът на туристическата индустрия)

2. Данни за докторанта.

Виляна Русева притежава висока професионална квалификация в областта на икономиката и управлението. Последователно е придобила ОКС „Бакалавър“ по спец. Финанси, ОКС „Магистър“ по спец. Счетоводство и контрол в Икономически университет-Варна и ОКС „Магистър“ по спец. Управление на туризма в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“- Бургас.

Виляна Русева е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка със срок на обучение 1.5 години в Центъра по икономически и управленски науки (ЦИУН) на БСУ в

докторска програма „Икономика и управление (индустрия)“ със Заповед на Ректора на БСУ № ЛС–125/26.06.2017г. В срок е изпълнила всички предвидени в индивидуалния план дейности, включително успешно положени 5 изпита по базови и специализиращи дисциплини, учебно-преподавателска и научноизследователска работа. Всяка академична година работата и е атестирана положително от Научния съвет на БСУ. Отчислена е с право на защита въз основа на чл. 15, ал. 1 и 2 от Правилника за развитието на академичния състав в БСУ. Проведено е успешно предварително обсъждане на дисертационния труд от УНС на ЦИУН.

Виляна Русева има практически опит в туризма и банковото дело. Работила е на различни позиции за международни туристически компании и български банки, което се отразява много положително на научноизследователската и работа.

3. Обща характеристика на дисертационния труд и оценка за изпълнение на нормативните изисквания.

Дисертационният труд на Виляна Русева е в достатъчен обем за научно изследване от този характер. Общият обем е 235 страници изложение, структурирано във въведение, две глави, заключение, списък на използваната литература и 10 приложения, едно от които е анкетната карта, използвана в изследването. Библиографията включва 131 източника на кирилица и латиница, от които 89 литературни. Прегледът на използваната литература показва, че докторантът е извършил задълбочен литературен обзор по проблематиката на дисертацията. Приложени са Декларация за съответствие на дисертационния труд с изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ и Декларация за оригиналност.

По отношение на структурата, трудът е добре балансиран и отговаря на нормативните изисквания. Докторантът използва методически инструментариум, позволяващ коректно провеждане на изследването и обосновка на получените резултати.

Авторефератът по темата на дисертацията е в обем от 38 страници и в синтезиран вид представя структурата и съдържанието на работата, както и резултатите от изследването. В него са включени справка за научните и научно-приложните приноси, съдържащи се в дисертационния труд и списък на публикациите на автора. Публикациите по темата на дисертацията са 8, съответно - 1 студия, 3 статии и 4 доклада.

Оценката на представените дисертационен труд и публикации на докторанта за изпълнение на минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „Доктор“ за област 3. Социални, стопански и правни науки показва, че при изискуеми минимум 80 точки докторантът е акумулирал 135. (Табл.1)

Табл. 1. Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „Доктор“ за област 3. Социални, стопански и правни науки.

Група от показатели	Съдържание	Минималн и изисквани точки*	Актуалн о изпълнение
А.	Показател 1	50	50
Г.	Сума от показателите от 4 до 10	30	85
Общо:		80	135

Това позволява констатацията, че докторантът е надхвърлил количествените изисквания за необходими публикации за ОНС „Доктор“ съгласно Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България за област 3. Социални, стопански и правни науки.

Обобщавайки изложеното до тук и базирайки се на представените за рецензиране материали мога убедено да заявя, че дисертационният труд на докторант Виляна Русева по отношение на структура и обем *отговаря напълно на изискванията на чл. 27 (2) от Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България и на чл. 16 (3) от Правилника за развитието на академичния състав на БСУ.*

4. Оценка на съдържанието на дисертационния труд.

Дисертационният труд на Виляна Русева е посветен на изследването и доказването на необходимостта от повишаване на управленския капацитет в туристическата индустрия чрез подходящо бизнес консултиране и ефективно обучение на служителите в бранша.

Актуалността и значимостта на проблема са обосновани чрез бързото развитие на услугите, значителното нарастване на техния дял в БВП и заетостта - тенденция, характерна както за българската, така и за съвременната световна икономика. Като потвърждение е приведен фактът, че в туристическата индустрия, която е обект на изследването, човешкият фактор играе основна роля за постигане целите на всяка организация и запазване на конкурентни позиции на пазара.

Във *въведението* на дисертационния труд в *логическа последователност* са изяснени целта и произтичащите от нея задачи, *коректно са формулирани* основна теза и изследователски хипотези. Посочени са обектът, предметът и методите на изследване, използвани в работата. *Това е позволило на докторанта да насочи в правилна посока своите търсения и да проведе пълноценно научно изследване по избраната тема.*

Първата глава има теоретичен характер и подплатява основните насоки, в които ще се развие изследването. В нея са дискутирани последователно проблеми на управлението на човешките ресурси, свързани с тяхното обучение, развитие и пълноценно използване на потенциала им. Разгледани са същността на бизнес консултантската дейност и явлението ноу-хау в бизнес консултантските услуги. Направена е характеристика на туристическата индустрия и е изяснена основната роля на човешкия капитал в туристическата дейност.

Втората глава е с преобладаващо емпиричен характер и съдържа основните наукоприложни приноси на дисертационния труд. Като изходна точка е представена методологията и методиката на изследването и е обоснован направеният избор. Ясно са очертани направленията в изследователската работа, което позволява да се преценят като адекватни възможностите за доказване на основната теза с избрания инструментариум. В изследването се прилагат количествен и качествен подход за събиране на необходимите данни, използвайки методите на анкетирането и на интервюирането. Авторът коректно е представил ограниченията в изследването, хода на провеждането му и е дискутирал някои етични въпроси, свързани с този процес.

Проведено е търсене по ключови понятия на изследването и е приложена статистика за релевантните публикации в популярните световни бази данни – Science Direct, Mendeley и Scopus. Получените резултати са коректно интерпретирани и биха могли да бъдат използвани в бъдещи изследвания на докторанта. В тази част от работата също така са разгледани иновативни консултантски и обучителни практики, които фирмите в туризма могат да използват успешно в своята дейност.

С най-голям принос към доказване на основната теза на дисертацията и предложените хипотези е емпиричното изследване на приложението на консултантски и обучителни практики в българските туристически предприятия. Създадената за целта анкетна карта позволява адекватно събиране на необходимата информация. Получените данни от 75 фирми, занимаващи се с хотелиерска и транспортна дейност в туристическата индустрия са коректно обработени и задълбочено анализирани. Извършените персонални интервюта-беседи с мениджъри от бранша допринасят за постигане на целта на изследването. Като допълнителна аргументация на основната теза са представени четири казуса от практиката на автора. На данните от проведеното анкетиране е направен SWOT анализ.

На база на получените от изследването резултати са предложени добре обосновани изводи и препоръки, полезни за практиката на фирмите от туристическата индустрия.

В *заключението* на дисертацията, в съответствие с нормативните изисквания, са обобщени основните резултати и направени констатации относно постигане на целта и доказване на тезата на изследването.

При оценката на съдържанието на дисертационния труд на Виляна Русева могат да бъдат очертани някои съществени *характеристики*:

✓ Представените за рецензиране дисертация, автореферат и научни публикации, свързани с темата са *творческо постижение* на докторанта.

✓ Изследваната проблематика е *актуална*, както в научен, така и в практически аспект.

✓ *Целта и основните задачи на изследването са постигнати*, с което е потвърдена главната теза.

✓ Представени са както *обобщените резултати*, така и резултатите на индивидуално ниво.

✓ Докторантът демонстрира *много добро познаване на предметната област* и умения за използване на *научните постижения в практиката*.

✓ В дисертационния труд не са открити доказателства за *плагиатство*.

Всичко това дава основание дисертационният труд да бъде оценен като едно *завършено научно изследване на автора*, което и в съдържателен аспект удовлетворява изискванията на *чл. 27(1) от Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България и на чл. 16 (2) от Правилника за развитието на академичния състав на БСУ*.

5. Постигнати приноси в дисертационния труд.

Приложената справка отразява добросъвестно и реално научните и наукоприложните приноси на автора в дисертационния му труд. Постигнатите в изследването резултати показват, че докторантът е допринесъл за обогатяване на теорията и практиката в предметната област чрез:

✓ Теоретичното изследване на връзката между бизнес консултирането и обучението и подобряване на икономическата ефективност в организациите.

✓ Извършената сравнителна класификация на методите: „тренинг“, „коучинг“, „менторинг“.

✓ Проучване на прилагането на бизнес консултиране в туристическите организации.

✓ Изследване на използването на обучение и консултиране в българските туристически организации.

✓ Извършения качествен анализ и разработени казуси за връзката между управленския капацитет и методите за промяната му сред типични български туристически организации.

✓ Очертаване на съществуващи тенденции за склонност на представителите на българските туристически организации да инвестират в конкретен производствен фактор.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси.

Представеният за рецензиране дисертационен труд отговаря напълно на изискванията за този тип научни разработки по отношение на обем, структура, коректност на прилагане на изследователски методи и подходи, съдържание и постигане на поставената цел. Забелязват се някои незначителни несъвършенства в стила, дължащи се вероятно на използването на чуждоезикови информационни източници. Докторантът е отразил правилно направените препоръки на етапа на предварителното обсъждане в ЦИУН, поради което *нямат съществени критични бележки* към работата.

Предвид демонстрираните от докторанта много добра теоретична и практическа подготовка и изследователски умения бих *препоръчала* да продължи анализа по ключови понятия на научната продукция в избраната предметна област и сред публикациите на български автори.

Към докторанта бих отправила следния въпрос:

Как по-конкретно резултатите от направеното търсене по ключови понятия на изследването за релевантни публикации в най-популярните световни бази данни допринася за доказване на основната теза на дисертацията?

7. Заключение.

Дисертационният труд на докторант Виляна Русева на тема „Развитие на ноу-хау чрез консултиране и обучение (примерът на туристическата индустрия)“ е завършено, самостоятелно наукоприложно изследване, което отговаря в количествено и качествено отношение на нормативните изисквания. *Положителната* оценка на работата, приносите и цялостното представяне на докторанта през периода на обучението му ми дават основание да изразя убедено становището си **да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика на Виляна Янкова Русева.**

гр. Бургас
12.08.2019 г.

Рецензент:
/проф. д-р Юлия Йоргова/